

Na osnovu člana 6 stav 1 tačka 9, člana 89 stav 6, člana 90 stav 6 i člana 91 stav 7 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17 i 82/20), uz prethodnu saglasnost Ministarstva kapitalnih investicija, Agencija za civilno vazduhoplovstvo donijela je

Pravilnik o uslovima i načinu stručnog osposobljavanja, sticanja i izdavanja dozvole vazduhoplovnog osoblja za pripremu, otpremu i praćenje leta

I OSNOVNE ODREDBE

Predmet

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuju se bliži uslovi u pogledu stručne spreme, radnog iskustva, stručne osposobljenosti vazduhoplovnog osoblja koje obavlja poslove pripreme, otpreme i praćenje leta (u daljem tekstu: vazduhoplovni dispečer), način izdavanja dozvole vazduhoplovnog dispečera, vrijeme na koje se izdaje dozvola, uslovi pod kojima se mijenja, ukida ili privremeno ukida dozvola vazduhoplovnog dispečera, obrazac dozvole vazduhoplovnog dispečera, uslovi koje mora da ispunjava pravno ili fizičko lice koje obavlja stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera, vrijeme na koje važi ovlašćenje za sprovođenje stručnog osposobljavanja, uslovi pod kojima se izdaje, mijenja, ukida ili privremeno ukida ovlašćenje za stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera, sadržina programa za stručno osposobljavanje i način stručnog osposobljavanja.

Značenje izraza

Član 2

Pojedini izrazi upotrebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

- 1) **vazduhoplovni dispečer** je lice koje ispunjava uslove u pogledu stručne spreme, radnog iskustva i stručne osposobljenosti u skladu sa ovim pravilnikom i koje ima dozvolu za rad za obavljanje poslova, pripreme, otpreme, praćenja, kontrole i nadzora letaćkih operacija i podrške vođi vazduhoplova pri izvođenju letaćkih operacija, koju je izdala Agencija za civilno vazduhoplovstvo (u daljem tekstu: Agencija),
- 2) **dozvola vazduhoplovnog dispečera** je dokument koji identifikuje lice kao stručno osposobljeno vazduhoplovno osoblje, a sadrži lične podatke, podatke o stručnoj osposobljenosti, o posebnim ovlašćenjama, njihovom važenju i trenutnoj sposobnosti za obavljanje određenih poslova i zadataka,
- 3) **kandidat** je podnosilac zahtjeva za polaganje ispita za sticanje dozvole vazduhoplovnog dispečera;
- 4) **operator vazduhoplova** je imalac AOC-a koji primjenjuje odobrenu metodu operativne kontrole saobraćaja koja podrazumijeva angažovanje vazduhoplovnih dispečera;
- 5) **organizacija za osposobljavanje** je fizičko lice sa prebivalištem u Crnoj Gori ili pravno lice sa sjedištem u Crnoj Gori, ovlašćeno od strane Agencije za sprovođenje stručnog osposobljavanja vazduhoplovnih dispečera;
- 6) **posebna ovlašćenja** su ovlašćenja kojima su utvrđeni posebni uslovi, prava ili ograničenja (npr. ETOPS, LVO itd.), koja imaoću dozvole vazduhoplovnog dispečera izdaje operator vazduhoplova.

II DOZVOLA VAZDUHOPLOVNOG DISPEČERA

Izdavanje dozvole

Član 3

- (1) Agencija izdaje dozvolu vazduhoplovnog dispečera licu koje:
 - 1) ispunjava uslove iz člana 4 ovog pravilnika i
 - 2) položi ispit za sticanje dozvole vazduhoplovnog dispečera u skladu sa ovim pravilnikom.
- (2) Vazduhoplovni dispečer obavlja poslove i zadatke vazduhoplovnog dispečera u skladu sa važećom dozvolom vazduhoplovnog dispečera i posebnim ovlašćenjima.
- (3) Ako su u dozvolu vazduhoplovnog dispečera upisana bilo kakva ograničenja, imalac dozvole vazduhoplovnog dispečera je dužan da postupa u skladu sa upisanim ograničenjima.
- (4) Imalac dozvole vazduhoplovnog dispečera, bez odlaganja, prijavljuje Agenciji svaku promjenu podataka, gubitak i uništenje dozvole.
- (5) U slučajevima iz stava 4 ovog člana, Agencija izdaje novu dozvolu vazduhoplovnog dispečera.

Uslovi za sticanje dozvole vazduhoplovnog dispečera

Član 4

- (1) Agencija izdaje dozvolu vazduhoplovnog dispečera kandidatu koji:
 - ima navršenih najmanje 21 godinu života,
 - dostavi izvještaj organizacije za osposobljavanje ili operatora vazduhoplova koji je sproveo osposobljavanje da ispunjava uslove u pogledu znanja, iskustva i vještina iz st. 2, 3 i 4 ovog člana, i
 - dostavi Agenciji dokaz da je obavljao poslove vazduhoplovnog dispečera, pod nadzorom vazduhoplovnog dispečera, najmanje 90 dana u periodu od šest mjeseci koji neposredno prethodi podnošenju zahtjeva za polaganje ispita za sticanje dozvole vazduhoplovnog dispečera.
- (2) Kandidat dokazuje znanje primjereno pravima i obavezama imaoca dozvole vazduhoplovnog dispečera, u sljedećim oblastima:
 - a) Vazduhoplovno pravo:
 - pravila i propisi koji se odnose na imaoca dozvole vazduhoplovnog dispečera, odgovarajuće službe, praksu i postupke u vazдушnom saobraćaju;
 - b) Opšte znanje o vazduhoplovima:
 - osnove rada vazduhoplovnih pogonskih jedinica, sistema i instrumenata;
 - operativna ograničenja vazduhoplova i pogonskih jedinica;
 - lista minimalne opreme (MEL) i lista odstupanja od konfiguracije (CDL);
 - c) Proračun letnih performansi, postupci planiranja i utovara:
 - uticaj utovara i rasporeda mase na performanse vazduhoplova i letne karakteristike, proračun mase i balansa;
 - operativno planiranje leta; proračun potrošnje goriva i maksimalnog trajanja leta sa određenom količinom goriva; postupci za izbor alternativnog aerodroma, kontrola krstarenja na ruti, operacije produženog doleta;

- performanse u polijetanju uključujući dužinu staze, penjanje i kriterijume za prepreke i ograničenja;
- performanse u krstarenju uključujući minimalne visine, planirane scenarije dekompresije/otkaza motora/spuštenog stajnog trapa;
- performanse u slijetanju uključujući penjanje u prilazu i kriterijume i ograničenja za dužinu staze;
- priprema i prijavljivanje ATS plana leta
- osnovni principi računarskih sistema za planiranje leta;

d) Ljudske sposobnosti i ograničenja:

- ljudske mogućnosti i ograničenja koje se odnose na dužnosti vazduhoplovnog dispečera, uključujući principe upravljanja rizicima i greškama;

e) Meteorologija:

- vazduhoplovna meteorologija; kretanja sistema frontova; sistem fronta; porijeklo i osobine značajnih vremenskih pojava koje utiču na uslove uzlijetanja, krstarenja i slijetanja;
- tumačenje i primjena vazduhoplovnih meteoroloških izvještaja, karata i prognoza; kodova i skraćenica; upotreba i pribavljanje meteoroloških informacija;
- efekti meteoroloških uslova na operacije vazduhoplova i radio prijem u vazduhoplovu kojeg koristi operator;
- operacije u svim vremenskim uslovima (AWO)

f) Navigacija:

- osnove vazduhoplovne navigacije sa posebnim osvrtom na instrumentalno letenje;
- navigaciona i radio oprema vazduhoplova kojeg koristi operator

g) Operativni postupci:

- upotreba aeronautičke dokumentacije i SOP-a;
- operativni postupci za prevoz tereta i opasnih materija;
- postupci u slučaju nesreća i ozbiljnih nezgoda, hitni postupci u letu;
- postupci u slučaju nezakonitog ometanja i sabotaze vazduhoplova;
- postupci za operacije na rastojanjima od adekvatnog aerodroma većim od onog koje se preleti za 60 minuta uključujući, ako je primjenjivo, operacije produženog vremena skretanja (EDTO);
- odleđivanje/sprečavanje zaleđivanja

h) Osnove leta:

- osnove leta koje se odnose na odgovarajuću kategoriju vazduhoplova;

i) Radio komunikacija:

- postupci za komunikaciju sa vazduhoplovom i zemaljskim stanicama

(3) Kandidat mora da ispunjava najmanje jedan od sljedećih uslova u pogledu iskustva:

a) dvije godine radnog iskustva u jednoj ili kombinaciji sledećih pozicija, uz uslov da u bilo kojoj kombinaciji iskustva, vrijeme provedeno na jednoj poziciji mora biti najmanje jednu godinu:

- član letačke posade u vazdušnom prevozu; ili

- meteorolog u organizaciji koja se pruža operativnu kontrolu vazduhoplova u vazdušnom prevozu; ili
- kontrolor letenja ili rukovodilac vazduhoplovnih dispečera ili sistema operativne kontrole vazdušnog prevoza;

b) najmanje jednu godinu radnog iskustva u obavljanju poslova asistenta vazduhoplovnog dispečera u organizaciji koja obavlja vazdušni prevoz ili

c) završeno odobreno osposobljavanje sa zadovoljavajućim uspjehom.

(4) Kandidat mora da dokaže sljedeće vještine:

a) identifikuje i pronade aeronautičke podatke i druge informacije od značaja za analizu operativnih situacija i rizika;

b) identifikuje i procijeni faktore rizika i moguće posljedice za letačke operacije;

c) identifikuje i procijeni akcije uzimajući u obzir rizik, uticaj na sigurnost leta i redovnost operacija;

d) odredi odgovarajući kurs akcija zasnovan na odgovornostima i politikama opisanim u operativnom priručniku;

e) primijeni odgovarajuće standardne i nestandardne procedure iz operativnog priručnika za započinjanje, planiranje, nastavak, skretanje ili završetak letova u interesu sigurnosti vazduhoplova i redovnosti i efikasnosti operacija;

f) izradi tačnu i operativno prihvatljivu vremensku analizu, pruži operativno važeće instrukcije u vezi sa vremenskim uslovima u području određene rute, predvidi meteorološke trendove koji se odnose na vazdušni prevoz sa posebnim naglaskom na odredišni i alternativni aerodrom;

g) identifikuje i primijeni operativna ograničenja i minimume u vezi sa vremenom (meteo), status vazduhoplova i odgovarajuće navigacione procedure;

h) odredi optimalnu rutu leta za dati segment i izradi ručni i/ili računarski generisan plan leta;

i) obezbijedi operativnu superviziju i svaku drugu podršku letu u aktuelnim ili simuliranim vremenskim uslovima u skladu sa dužnostima imaoaca dozvole vazduhoplovnog dispečera i

j) prepozna sigurnosne rizike i greške i njima upravlja.

(5) Dozvola vazduhoplovnog dispečera izdaje se sa neograničenim rokom važenja.

(6) Agencija izdaje dozvolu vazduhoplovnog dispečera na obrascu iz Priloga 1 ovog pravilnika.

Ukidanje i privremeno ukidanje dozvole vazduhoplovnog dispečera

Član 5

Agencija ukida ili privremeno ukida dozvolu vazduhoplovnog dispečera ako:

- utvrdi da imalac dozvole ne ispunjava uslove propisane članom 4 ovog pravilnika;
- utvrdi da su uz zahtjev za izdavanje dozvole vazduhoplovnog dispečera podnesena falsifikovana dokumenta;
- se dokaže zloupotreba prilikom upotrebe dozvole vazduhoplovnog dispečera;
- imalac dozvole vazduhoplovnog dispečera koristi prava stečena ovom dozvolom pod uticajem droga, alkohola ili drugih psihoaktivnih supstanci.

Priznavanje strane dozvole vazduhoplovnog dispečera

Član 6

(1) Imalac dozvole vazduhoplovnog dispečera koju je izdala civilna vazduhoplovna vlast zemlje članice ICAO-a (u daljem tekstu: strana dozvola) dostavlja Agenciji zahtjev za priznavanje strane dozvole.

(2) Nakon prijema zahtjeva iz stava 1 ovog člana i uvida u stranu dozvolu podnosioca zahtjeva, Agencija pribavlja potvrdu o validnosti strane dozvole od vazduhoplovnih vlasti države u kojoj je izdata strana dozvola čije se priznavanje zahtijeva.

(3) Nakon pribavljanja potvrde iz stava 2 ovog člana, Agencija izdaje potvrdu kojom priznaje stranu dozvolu vazduhoplovnog dispečera ako utvrdi da su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) imalac strane dozvole ima navršenih najmanje 21 godinu života;
- 2) strana dozvola je važeća;
- 3) strana dozvola je izdata u skladu sa ICAO standardima;
- 4) imalac strane dozvole je obavljao poslove vazduhoplovnog dispečera najmanje 90 dana u periodu od šest mjeseci koji neposredno prethodi podnošenju zahtjeva za priznavanje dozvole vazduhoplovnog dispečera;
- 5) imalac strane dozvole ima položen teorijski ispit iz oblasti utvrđene članom 4 stav 2 tačka a ovog pravilnika, sa pragom prolaznosti od 75%.

Poslovi i zadaci vazduhoplovnog dispečera

Član 7

(1) Vazduhoplovni dispečer obavlja poslove koji neposredno utiču na sigurnost vazdušnog saobraćaja, koji se odnose na pripremu i izvršenje leta vazduhoplova.

(2) Vazduhoplovni dispečer:

- 1) pruža podršku vođi vazduhoplova u pripremi leta i obezbjeđuje potrebne informacije;
- 2) pruža podršku vođi vazduhoplova u pripremi operativnog i ATS plana leta, potpisuje, kada je primjenljivo, i prijavljuje ATS plan leta odgovarajućoj ATS službi;
- 3) odgovarajućim sredstvima pruža vođi vazduhoplova, za vrijeme leta, informacije potrebne za sigurno odvijanje leta i
- 4) obavještava odgovarajuću ATS službu kada pozicija vazduhoplova ne može biti određena sistemom za praćenje vazduhoplova i kada su pokušaji za uspostavljanje komunikacije bezuspješni.

(3) U slučaju hitne situacije, vazduhoplovni dispečer:

- 1) pokreće postupak definisan u operativnom priručniku operatora vazduhoplova izbjegavajući bilo koju aktivnost koja bi bila u suprotnosti sa postupcima kontrole letenja; i
- 2) prosljeđuje vođi vazduhoplova informacije u vezi sa sigurnošću, koje mogu da budu neophodne za sigurno izvođenje leta, uključujući bilo koju promjenu plana leta koja je potrebna za odvijanje leta.

Angažovanje vazduhoplovnog dispečera od strane operatora vazduhoplova

Član 8

Operator vazduhoplova koji ima odobrenu metodu operativne kontrole saobraćaja, koja podrazumijeva angažovanje vazduhoplovnih dispečera, obezbjeđuje da poslove i zadatke

vazduhoplovnog dispečera, u smislu odgovornosti za operativnu kontrolu izvođenja vazduhoplovnih operacija, obavlja lice koje ima dozvolu vazduhoplovnog dispečera izdatu u skladu sa ovim pravilnikom i koje je osposobljeno za predviđene poslove i zadatke.

III STRUČNO OSPOSABLJAVANJE VAZDUHOPLOVNIH DISPEČERA

Uslovi za sticanje ovlašćenja za sprovođenje stručnog osposobljavanja

Član 9

- (1) Stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera sprovodi organizacija za osposobljavanje.
- (2) Stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera može da sprovodi operator vazduhoplova, koji posjeduje važeće ovlašćenje za sprovođenje stručnog osposobljavanja vazduhoplovnih dispečera, koje izdaje Agencija.
- (3) Uz zahtjev za sticanje ovlašćenja za sprovođenje stručnog osposobljavanja vazduhoplovnih dispečera, podnosilac zahtjeva prilaže sljedeću dokumentaciju:
 - 1) rješenje o registraciji kod nadležnog organa;
 - 2) priručnik o radu (Operations Manual);
 - 3) priručnik o osposobljavanju (Training Manual);
 - 4) dokaz o vlasništvu ili zakupu prostorija za rad;
 - 5) dokaz o raspolaganju dovoljnim finansijskim i drugim sredstvima za sprovođenje osposobljavanja;
 - 6) sadržaj kursa osposobljavanja;
 - 7) opis prostora u kojem se kurs osposobljavanja održava i opreme koja se koristi za osposobljavanje;
 - 8) lista instruktora i njihovih kvalifikacija.
- (4) Priručnike iz stava 3 tač. 2 i 3 ovog člana odobrava Agencija.

Rok važenja ovlašćenja za sprovođenje stručnog osposobljavanja

Član 10

- (1) Ako Agencija utvrdi da su ispunjeni uslovi za izdavanje ovlašćenja za stručno osposobljavanje, izdaje ovlašćenje za stručno osposobljavanje sa neograničenim rokom važenja.
- (2) Imalac ovlašćenja za sprovođenje stručnog osposobljavanja, bez odlaganja, obavještava Agenciju o svakoj promjeni iz člana 9 stav 3 ovog pravilnika.
- (3) Promjene iz člana 9 stav 3 tač. 2, 3 i 6 ovog pravilnika zahtijevaju prethodno odobrenje Agencije.
- (4) Obrazac ovlašćenja za stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera dat je u Prilogu 2 ovog pravilnika.

Sadržaj i najmanje vrijeme trajanja programa osposobljavanja

Član 11

- (1) Podnosilac zahtjeva za sticanje ovlašćenja za stručno osposobljavanje obezbjeđuje da program osposobljavanja:
 - 1) bude usklađen sa Dodatkom A ICAO Dokumenta 10106 i njegovim izmjenama i dopunama, kao i sa članom 4 ovog pravilnika, za inicijalno osposobljavanje;

- 2) bude usklađen sa Dodatkom B ICAO Dokumenta 10106 i njegovim izmjenama i dopunama, kao i sa članom 12 ovog pravilnika za osposobljavanje kod operatora vazduhoplova;
- 3) ima minimalni fond časova shodno tabeli 4-1 iz ICAO Dokumenta 10106 i njegovim izmjenama i dopunama;
- 4) ima najmanje 50% časova koji su obavljani u učionici sa dostupnim instruktorom.

(2) Zahtjev za sticanje ovlašćenja za stručno osposobljavanje sadrži opis glavnih tema i podtema stručnog osposobljavanja i vrijeme njihovog trajanja.

(3) Program osposobljavanja vazduhoplovnih dispečera može da sadrži i dodatne teme koje nijesu navedene u dodacima A i B ICAO Dokumenta 10106.

(4) Vrijeme trajanja programa osposobljavanja u slučaju postojanja dodatnih tema dodaje se minimalnom broju sati iz stava 1 tačka 1 ovog člana.

Osposobljavanje kod operatora

Član 12

(1) Operator vazduhoplova:

- 1) u operativnom priručniku propisuje uslove i postupke za osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera;
- 2) u operativnom priručniku, propisuje programe, koje odobrava Agencija, za osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera i provjere za:
 - početno osposobljavanje,
 - periodično osposobljavanje,
 - osposobljavanje za novi tip vazduhoplova i
 - ponovno osposobljavanje;
- 3) obavještava Agenciju, ukoliko ima saznanja, o svakom odstupanju od zahtjeva koji se odnose na osposobljenost i/ili fizičku i psihičku spremnost vazduhoplovnog dispečera da obavlja poslove za koje mu je izdata dozvola;
- 4) vodi evidencije o osposobljavanju vazduhoplovnih dispečera;
- 5) ne može da dozvoli imaću dozvole korišćenje povlastica iz dozvole ako je imalac dozvole pod uticajem bilo koje psihoaktivne supstance koja ga može učiniti nesposobnim za izvršavanje ovih povlastica na siguran i pravilan način.

(2) Operator vazduhoplova obezbijeduje da vazduhoplovni dispečer obavlja poslove vazduhoplovnog dispečera samo ako ispunjava sljedeće uslove:

- 1) da je uspješno završio početno osposobljavanje i provjeru sposobnosti,
- 2) da je uspješno završio osposobljavanje za novi tip vazduhoplova (ako je primjenjivo) i pripadajuću provjeru sposobnosti;
- 3) da je uspješno završio periodično osposobljavanje i provjeru sposobnosti u posljednja 24 mjeseca, u skladu sa specifičnim sadržajem odobrene metode operativne kontrole i nadzora letaćkih operacija i
- 4) da je u posljednjih 12 mjeseci odradio barem jedan familiarizacioni let u pilotskoj kabini iznad područja izvođenja operacija i na vazduhoplovu iz svake grupe vazduhoplova za koje će vazduhoplovni dispečer biti nadležan.

(3) Provjera sposobnosti iz stava 2 tačka 1 ovog člana i familiarizacioni let u pilotskoj kabini iz stava 2 tačka 4 ovog člana sprovode se u periodu do tri mjeseca prije isteka validnosti prethodne provjere ili familiarizacionog leta.

(4) Let iz stava 2 tačka 4 ovog člana treba da ima slijetanja na što više odgovarajućih aerodroma a vazduhoplovni dispečer mora da bude u mogućnosti da prati međusobnu i radio komunikaciju letačke posade, kao i da prati aktivnosti letačke posade.

Programi za početno osposobljavanje i osposobljavanje za novi tip vazduhoplova **Član 13**

(1) Programi za početno osposobljavanje i osposobljavanje za novi tip vazduhoplova najmanje sadrže:

1) Opšte predmete:

- a) upotreba operatorovih sistema za komunikaciju, uključujući karakteristike tih sistema i odgovarajuće normalne i postupke u hitnim situacijama;
- b) meteorologija, uključujući različite tipove meteoroloških informacija i predviđanja, tumačenje vremenskih podataka (uključujući predviđanje rutnih i terminalnih temperatura i ostalih vremenskih prilika), frontalni sistemi, vjetrovi i upotreba aktuelnih i prognostičkih vremenskih karata za različite visine;
- c) operatorov NOTAM sistem;
- d) operatorova navigacijska sredstva i publikacije;
- e) odgovornosti vođe vazduhoplova i vazduhoplovnog dispečera;
- f) osobine odgovarajućih aerodroma koje koristi operator;
- g) preovladavajuće meteorološke pojave u području operacija operatora i operatorovi raspoloživi izvori meteoroloških podataka;
- h) odgovarajuće osposobljavanje iz oblasti ljudskih sposobnosti i ograničenja koja se odnose na dužnosti vazduhoplovnog dispečera;
- i) dužnosti i odgovornosti vazduhoplovnih dispečera;
- j) primjenjivi vazduhoplovni propisi;
- k) sadržaj operatorovog Certifikata vazdušnog operatora i pripadajućih operativnih specifikacija; i
- l) odgovarajući djelovi operatorovog operativnog priručnika.

2) Za svaki vazduhoplov:

- a) opšti opis vazduhoplova s akcentom na operativne osobine i performanse, navigacijsku opremu, opremu za instrumentalni prilaz i komunikaciju, opremu i postupke u hitnim situacijama i ostali predmeti koji se odnose na dužnosti i odgovornosti vazduhoplovnih dispečera;
- b) postupke za izvođenje letačkih operacija, uključujući postupke za prepoznavanje i izbjegavanje opasnih meteoroloških pojava;
- c) proračun mase i balansa;
- d) osnovne performanse i postupke za otpremu vazduhoplova;
- e) planiranje leta uključujući izbor rute, analizu vremena trajanja leta i potrebnog goriva; i
- f) postupke u hitnim situacijama.

(2) Postupci u hitnim situacijama su posebno naglašeni uključujući izvještavanje nadležnih državnih organa i kompanijskih službi tokom trajanja hitnosti kako bi se vazduhoplovu u opasnosti pružila maksimalna pomoć.

(3) Osim oblasti iz stava 1 ovog člana, početno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera obuhvata i oblasti iz Dodatka B ICAO Dokumenta 10106 i njegovim izmjenama i dopunama.

(4) Početno osposobljavanje traje najmanje koliko je utvrđeno u tabeli 4-1 ICAO Dokumenta 10106 i njegovim izmjenama i dopunama.

(5) Početno osposobljavanje uključuje provjeru sposobnosti od strane instruktora, kako bi se dokazalo znanje i osposobljenost iz oblasti navedenih u stavu 3 ovog člana.

(6) Osposobljavanje za novi tip vazduhoplova obuhvata oblasti iz stava 1 tačka 2 ovog člana, a trajanje osposobljavanja utvrđeno je u operativnom priručniku operatora.

(7) Osposobljavanje za novi tip vazduhoplova uključuje provjeru sposobnosti od strane instruktora, kako bi se dokazalo znanje i osposobljenost iz oblasti navedenih u stavu 1 tačka 2 ovog člana.

Program za periodično osposobljavanje

Član 14

(1) Periodično osposobljavanje obezbjeđuje da vazduhoplovni dispečer bude adekvatno osposobljen i stručan za tip vazduhoplova za koji je odgovoran.

(2) Periodično osposobljavanje sadrži sljedeće:

1) potrebnu obuku u područjima za početno osposobljavanje utvrđenim u članu 13 ovog pravilnika;

2) test ili drugi način utvrđivanja nivoa znanja, sposobnosti i kompetencija vazduhoplovnog dispečera u vezi sa pozicijom i tipom vazduhoplova za koji je odgovoran.

(3) Periodično osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera traje najmanje 15 časova godišnje.

(4) Sve oblasti osposobljavanja iz člana 13 ovog pravilnika obuhvaćene su periodičnim osposobljavanjem u periodu od tri godine.

(5) Kada je periodično osposobljavanje obavljeno u posljednjih 12 mjeseci trogodišnjeg perioda iz stava 4 ovog člana, sljedeći trogodišni period počinje da važi od datuma isteka prethodnog trogodišnjeg perioda.

(6) Periodično osposobljavanje može da bude obavljeno i u periodu kraćem od tri godine i prilagođeno potrebama identifikovanim nakon procjene potreba za obukom koju je sproveo operator.

Program za ponovno osposobljavanje

Član 15

Ponovno osposobljavanje sprovodi se u skladu sa uslovima i kriterijumima iz Tabele 1 ovog člana:

Vrijeme proteklo od važenja prethodnog periodičnog osposobljavanja	Osposobljavanje	Sticanje ovlašćenja za rad
--	-----------------	----------------------------

Do 12 kalendarskih mjeseci	8 sati dopunskog osposobljavanja*, periodično osposobljavanje	Provjera sposobnosti i familiarizaciji let u pilotskoj kabini
Više od 12 i manje od 36 kalendarskih mjeseci	16 sati dopunskog osposobljavanja*, periodično osposobljavanje	Provjera sposobnosti i familiarizaciji let u pilotskoj kabini
Više od 36 mjeseci	Početno osposobljavanje	Provjera sposobnosti i familiarizaciji let u pilotskoj kabini
* Osposobljavanje koje određuje operator vazduhoplova, koji zavisi od nivoa stručnosti i utvrđenih nedostataka u znanju i vještinama vazduhoplovnog dispečera koji se ponovo osposobljava.		

Tabela 1. Uslovi i kriterijumi za ponovno osposobljavanje

Prostor i oprema za osposobljavanje

Član 16

- (1) Podnosilac zahtjeva za sticanje ovlaštenja za stručno osposobljavanje obezbijeduje prostor, opremu i materijale za pružanje adekvatne teorijske i praktične nastave svakom polazniku stručnog osposobljavanja.
- (2) Svaka prostorija, kabina ili drugi prostor koji se koristi za osposobljavanje prikladni su za sprovođenje osposobljavanja u smislu kontrole temperature, svijetla i ventilacije.
- (3) Prostor za osposobljavanje smješten je na način da polaznici nisu ometani osposobljavanjima koja se obavljaju u drugim prostorijama.

Osoblje za osposobljavanje

Član 17

- (1) Podnosilac zahtjeva za sticanje ovlaštenja za stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera dužan je da ima kvalifikovano osoblje za osposobljavanje, koje ispunjava uslove u pogledu kvalifikacija utvrđenih u ICAO Dokumentu 10106.
- (2) Osoblje za osposobljavanje periodično osvježava svoje znanje, vještine i kvalifikacije.

Dokumentacija i evidencije

Član 18

- (1) Imalac ovlaštenja za stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera čuva i vodi evidenciju za svakog polaznika u dnevniku osposobljavanja.
- (2) Dnevnik osposobljavanja je dokument koji sadrži podatke o: toku osposobljavanja, nastavnom sadržaju koji je obrađen tokom osposobljavanja uključujući hronološki niz svih predavanja sa imenima i potpisima instruktora koji su ih održali, obrađenim predmetima, održanim ispitima i rezultatima, vremenu i trajanju održavanja nastave, kao i potpise lica koja su prisustvovala nastavi-evidenciju o prisutnosti i potpis rukovodioca stručnog osposobljavanja.
- (3) Imalac ovlaštenja za stručno osposobljavanje čuva i ažurira sljedeću dokumentaciju:
 - 1) ovlaštenje za stručno osposobljavanje;
 - 2) priručnik o radu;
 - 3) priručnik o osposobljavanju;

- 4) dosijea kandidata;
- 5) evidenciju izdatih potvrda o završenom stručnom osposobljavanju;
- 6) evidenciju održanih ispita i rezultata.

(4) Potvrda o završenom stručnom osposobljavanju sadrži:

- 1) redni broj i datum izdavanja potvrde o završenom stručnom osposobljavanju;
- 2) naziv organizacije za osposobljavanje/operatora vazduhoplova koji je sproveo stručno osposobljavanje;
- 3) referencu na ovlašćenje za stručno osposobljavanje;
- 4) prezime i ime kandidata;
- 5) vremenski period u kojem je sprovedeno stručno osposobljavanje;
- 6) propis na osnovu kojeg/ih je sprovedeno stručno osposobljavanje;
- 7) pečat i potpis rukovodioca stručnog osposobljavanja.

(5) Priručnik o radu iz stava 3 tačka 2 ovog člana sadrži:

- 1) listu sadržaja, listu odobrenih izmjena i listu važećih strana priručnika o radu;
- 2) podatke o rukovodećoj strukturi organizacije za osposobljavanje/operatora vazduhoplova koji sprovodi stručno osposobljavanje;
- 3) opis planiranog stručnog osposobljavanja;
- 4) kvalifikacije i radno iskustvo nastavnog osoblja za svaki predmet;
- 5) spisak nastavnog osoblja;
- 6) opis prava i obaveza nastavnog osoblja;
- 7) način stručnog usavršavanja i obnove znanja nastavnog osoblja;
- 8) opis prava i obaveza kandidata na stručnom osposobljavanju;
- 9) opis dokumentacije organizacije za osposobljavanje/operatora vazduhoplova koji sprovodi osposobljavanje i način njenog vođenja;
- 10) spisak učila, opreme, stručne literature i video-materijala koji se koriste na stručnom osposobljavanju;
- 11) spisak i adresu prostorija za sprovođenje stručnog osposobljavanja, podatke o čuvanju dokumentacije i pristupu dokumentaciji;
- 12) mjere za praćenje i unapređenje stručnog osposobljavanja.

(6) Priručnik o osposobljavanju iz stava 3 tačka 3 ovog člana sadrži:

- 1) listu sadržaja, listu odobrenih izmjena i listu važećih strana priručnika o osposobljavanju;
- 2) program stručnog osposobljavanja;
- 3) ciljeve i zadatke stručnog osposobljavanja;
- 4) plan stručnog osposobljavanja;
- 5) nastavni sadržaj;
- 6) fond časova po predmetu;
- 7) način provjere napredovanja na stručnom osposobljavanju;
- 8) program dodatnog osposobljavanja i procedure za njegovo sprovođenje;
- 9) procedure za procjenu efikasnosti osposobljavanja;

10) procedure sprovođenja provjere znanja i završnih ispita.

(7) Dosije kandidata iz stava 3 tačka 4 ovog člana sadrži:

- 1) karton ličnih podataka;
- 2) prijavu za stručno osposobljavanje;
- 3) progres testove i završne testove i ispite;
- 4) drugu evidenciju i zapise koji se vode u toku osposobljavanja;
- 5) kopiju potvrde o završenom stručnom osposobljavanju, sprovedenim ispitima i rezultatima ispita.

(8) Evidencija lica na obuci sadrži:

- 1) naziv organizacije za osposobljavanje/operatora vazduhoplova koji je sproveo stručno osposobljavanje;
- 2) prezime i ime kandidata;
- 3) jedinstveni matični broj kandidata koji ima crnogorsko državljanstvo, odnosno broj pasoša kandidata koji ima strano državljanstvo;
- 4) podatke o početku i završetku stručnog osposobljavanja, kao i prekidima u osposobljavanju;
- 5) potpis rukovodioca stručnog osposobljavanja.

(9) Dokumentacija iz stava 3 tač. 4, 5 i 6 ovog člana čuva se pet godina od dana završenog stručnog osposobljavanja.

(10) Imalac ovlašćenja za stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera, na zahtjev Agencije, dostavlja dokumentaciju i evidencije sprovedenih osposobljavanja iz ovog člana.

Ukidanje i privremeno ukidanje ovlašćenja za sprovođenje stručnog osposobljavanja **Član 19**

(1) Imalac ovlašćenja za stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera je dužan da kontinuirano ispunjava uslove koji su propisani ovim pravilnikom za sticanje ovlašćenja za stručno osposobljavanje.

(2) Agencija ukida ili privremeno ukida ovlašćenje za stručno osposobljavanje ako utvrdi da imalac ovlašćenja za stručno osposobljavanje:

- 1) ne ispunjava uslove za sticanje ovlašćenja za stručno osposobljavanje, koji su propisani ovim pravilnikom;
- 2) je stekao ovlašćenje za sprovođenje stručnog osposobljavanja na osnovu falsifikovanih dokumenata;
- 3) ne vrši stručno osposobljavanje na način koji je propisan ovim pravilnikom;
- 4) je zloupotrijebio pravo na stručno osposobljavanje;
- 5) ne raspolaže dovoljnim finansijskim i drugim sredstvima za sprovođenje stručnog osposobljavanja.

Priznavanje stručnog osposobljavanja koje je sprovedeno u inostranstvu **Član 20**

(1) Stručno osposobljavanje za sticanje dozvole vazduhoplovnog dispečera, koje je sprovedeno u inostranstvu, priznaje se ukoliko je vršeno po istom ili obuhvatnijem programu stručnog

osposobljavanja od programa utvrđenog ovim pravilnikom i ukoliko je vršeno od strane organizacije ili operatora vazduhoplova ovlašćenog od strane nadležne vazduhoplovne vlasti članice ICAO.

(2) Ako Agencija utvrdi da su ispunjeni uslovi iz stava 1 ovog člana, donosi rješenje o priznavanju stručnog osposobljavanja.

Obaveza obavještanja nadležnog organa

Član 21

Imalac ovlašćenja za stručno osposobljavanje vazduhoplovnih dispečera obavještava Agenciju o:

- 1) rasporedu planiranih osposobljavanja vazduhoplovnih dispečera, najkasnije 15 dana prije početka osposobljavanja, i
- 2) svakom sprovedenom ispitu kandidata za vazduhoplovnog dispečera, u roku od 15 dana od dana sprovedenog ispita.

Zamjena obrasca dozvole vazduhoplovnog dispečera

Član 22

Dozvole vazduhoplovnog dispečera koje su izdate na osnovu Pravilnika o uslovima i načinu stručnog osposobljavanja, sticanja, izdavanja, obnavljanja i produžavanja važenja dozvole i ovlašćenja vazduhoplovnom osoblju za pripremu, otpremu i praćenje leta („Službeni list CG”, broj 65/12 i 19/18) zamijeniće se dozvolama koje se izdaju na obrascu koji je dat u Prilogu 1 ovog pravilnika, najkasnije do 30. juna 2024. godine.

IV ZAVRŠNE ODREDBE

Prestanak važenja drugog propisa

Član 23

Danom početka primjene ovog pravilnika prestaje da važi Pravilnik o uslovima i načinu stručnog osposobljavanja, sticanja, izdavanja, obnavljanja i produžavanja važenja dozvole i ovlašćenja vazduhoplovnom osoblju za pripremu, otpremu i praćenje leta („Službeni list CG”, broj 65/12 i 19/18).

Stupanje na snagu

Član 24

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore”, a primjenjivaće se od 01.01.2024. godine.

Broj: 01/2-040/23-284/6

Podgorica, 03.03.2023. godine

DIREKTOR
Zoran Maksimović